

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

МЕН СІАН

УДК 378.147:005.336.4]:[378.011.3-051:784](043.3)

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНОГО
ДОСВІДУ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛУ
В ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Осадча Тетяна Всеволодівна,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри диригентсько-хорової підготовки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Зайцева Алла Віталіївна,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
професор кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства;

кандидат педагогічних наук, доцент
Барановська Ірина Георгіївна,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
доцент кафедри мистецьких дисциплін.

Захист відбудеться 14 червня 2019 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 13 травня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасну освітню стратегію України зорієнтовано на цінності європейського співтовариства, що підтверджено нормативними документами: Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Концепція «Нова українська школа» (2016) та ін., згідно з якими запроваджено модель компетентностей майбутніх фахівців (інтегральна, загальні та фахово-професійні), яка відповідає Національній рамці кваліфікацій (знання, уміння, комунікації, автономність і відповідальність) та світовому досвіду інтерпретації змісту компетентностей (Т. Браже, І. Зимня, Д. Равен, Є. Херш, А. Хуторської та ін.).

Серед актуальних компетентностей, якими мають володіти майбутні викладачі, науковцями визначено комунікативну, яка відображає процес опанування ними досвіду спілкування та застосування фахової інформації на відповідному якісному рівні викладацької майстерності (Б. Гершунський, С. Грозан, І. Зязюн, В. Сухомлинський, К. Ушинський, А. Хуторський та ін.). Комунікативний контент фахової підготовки майбутніх викладачів, педагогів, учителів ґрунтується на психологічних засадах педагогічного спілкування (Л. Виготський, О. Головаха, О. Леонтєв, Б. Ломов, С. Максименко, П. М'ясоїд, Н. Паніна Б. Теплов та ін.) та культурологічному контексті теорії комунікації (В. Біблер, М. Бубер, М. Каган, Ю. Лотман, Е. Левінас (E. Levinas), А. Сохор, Л. Столович та ін.).

Педагогічний аспект комунікації майбутніх викладачів та вчителів ураховує фаховий напрям підготовки, що зумовлює оволодіння ними спеціальної мови відповідної наукової галуззі знань, її атрибутами та символами, що уможливує передачу та сприйняття фахової інформації усіма учасниками освітнього процесу (К. Абульханова-Славська, В. Кан-Калік, О. Лактіонов, О. Лаута, М. Мінаков, Н. Попович та ін.). Художньо-комунікативний процес потребує розуміння мови мистецтва для адекватного її сприйняття, усвідомлення та інтерпретації художніх творів (Х.-Г. Гадамар, М. Каган, Ю. Лотман, С. Шип та ін.). Вокальне мистецтво поєднує вербальну та невербальну форми спілкування. Зокрема, викладання вокального мистецтва у контексті художньої комунікації ґрунтується на оволодінні викладачами вокалу музично-інтонаційною виразністю, що є атрибутом музичної мови та засобом розкриття вокального образу (Б. Асаф'єв, В. Васіна-Гроссман, Є. Назайкінський, Л. Опарик, К. Руч'євська), компенсаторними засобами специфічної вокальної мови: міміка, рухи, акторські сценічні уміння, що дозволяють «заміщувати відсутній досвід» (Ван Лей, Ван Чень, Ло Чао, Н. Мокшина, К. Станіславський, Чжан Яньфен, І. Юсупов та ін.). Ці ключові складники художньо-комунікативного процесу для майбутніх викладачів вокалу доповнюються ще комунікативно-педагогічними конструктами, які науковці позначають, як: комунікативна компетентність (О. Попков, Є. Проворова, Се Фан), художньо-комунікативна культура (Ван Яцзюнь, А. Зайцева, О. Рудницька), комунікативні та художньо-комунікативні уміння (Ю. Волкова, Л. Василевська-Скупа), уміння художньо-педагогічного спілкування (С. Грозан), досвід художньо-педагогічного спілкування (І. Сипченко) та ін.

Володіння художньо-мовними засобами вокального мистецтва для майбутнього викладача вокалу передбачає поступове накопичення художньо-комунікативного досвіду, що об'єктивується у педагогічній та виконавській діяльності. Наукові дослідження з проблем фахової підготовки майбутніх викладачів вокалу засвідчують наявність окремих складників зазначеного досвіду, зокрема: вокально-виконавський (О. Прядко, Цзинь Нань, Чжан Яньфен та ін.), інтерпретаційний (Ло Чао, Пан На, Г. Панченко та ін.), методичний (Л. Василенко, Лю Дзя та ін.), ментальний (О. Огонезова-Григоренко, А. Ткачук, У Іфан, Чень Люсін та ін.). Водночас дослідники вказують на специфіку підготовки майбутніх викладачів вокалу у галузі культури і мистецтва та у педагогічних університетах, в яких перевага надається методичному та інтерпретаційному векторам підготовки під час навчання в бакалавраті, а в закладах культури і мистецтва – вокально-виконавському та ментальному векторам фахової підготовки.

Незважаючи на вивчення окремих складників, художньо-комунікативний досвід як цілісний феномен у підготовці майбутніх викладачів вокалу не став предметом ґрунтовних наукових досліджень, що зумовило низку *суперечностей* між:

- застосуванням феномену «досвід» у формуванні компетентнісного фахівця у галузі мистецької освіти та недостатнім теоретичним осмисленням феномену «художньо-комунікативний досвід» майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах;

- потребою формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах та відсутністю визначених критеріїв оцінювання його структурних компонентів;

- існуючим художньо-комунікативним потенціалом вокального мистецтва та недостатньо розробленим методичним супроводом його застосування в процесі підготовки майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах.

Актуальність проблеми формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу та наявність встановлених суперечностей зумовило вибір теми дисертаційного дослідження **«Методика формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та становить частину наукової теми «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (реєстраційний номер 0114U007160).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 12 від 25.05.2017 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Уточнити сутність категорій «досвід» та «комунікації» у психолого-педагогічній і художньо-комунікативній проєкціях.
2. З'ясувати сутність і структуру художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах.
3. Розробити методику формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах.
4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах.
5. Експериментально перевірити ефективність методики формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах.

Об'єкт дослідження – процес фахової підготовки майбутніх викладачів вокалу.

Предмет дослідження – методика формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах.

Методологічну основу дослідження становлять положення теорії наукового пізнання та діяльності, духовності та творчості в їх екстраполяції на художньо-комунікативний процес; феноменології досвіду та вокально-педагогічного смислу його формування у фаховій підготовці майбутніх викладачів вокалу; художньо-комунікативного потенціалу вокального мистецтва та застосування аксіологічного, лінгвокультурного, ментально-герменевтичного, комунікативно-компетентнісного підходів для формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу у педагогічних університетах.

Теоретичну основу дослідження становлять: філософські, феноменологічні, художньо-естетичні, ментальні аспекти досвіду (К. Абульханова-Славська, Дж. Берклі, В. Бичков, Д. Дьюї, Г. Гайдеггер, Р. Інгарден, Н. Киященко, О. Лаута, Дж. Локк, М. Мінаков, О. Павлова, О. Реброва, О. Устименко-Косоріч та ін.); соціокультурні та культурологічні аспекти комунікації (Аристотель, Г. Балл, М. Бахтін, В. Біблер, М. Бубер, М. Каган, С. Кримський, Г. Лассуель, Н. Луман, Т. Парсонс, К. Черрі, Е. Левінас (E. Levinas), Ю. Хабермас (J. Habermas), К. Шеннон та ін.); мистецтвознавчі положення соціології та естетики музики (В. Медушевський, А. Сохор, Л. Столович, Б. Яворський та ін.); науково-психологічні та педагогічні основи спілкування та досвіду, їх методична підтримка та супровід (Л. Виготський, В. Кан-Калік, О. Козлова, О. Лактіонов, О. Леонт'єв, Н. Попович, Б. Теплов, С. Рубінштейн, М. Холодна, Чжан Хоуцан, К. Юнг та ін.); теорія герменевтики та інтерпретації музичних творів, зокрема в підготовці майбутнього вчителя музики (Х.-Г. Гадамер, Е. Гуссерль, М. Демір, І. Левіцька, Д. Лісун, Ю. Лотман, О. Олексюк, Г. Падалка, Пан На, М. Хайдеггер, С. Шип, О. Щолокова та ін.); положення музичної педагогіки, творчої діяльності в підготовці вчителя музичних дисциплін (С. Грозан, І. Зязюн, О. Рудницька, Г. Ципін, О. Лобова, Г. Ніколаї, М. Прищак, Є. Проворова та ін.), художньо-комунікативний контент підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та викладачів музичних дисциплін (І. Барановська, Ван Яцзюнь, Л. Василенко-Скупа,

Ю. Волкова, О. Єременко, А. Зайцева, О. Попков та ін.), положення вокальної педагогіки (Л. Алексєєва, В. Антонюк, Ю. Барсов, А. Вербов, Л. Дмитрієв, В. Кантрович, А. Менабені, В. Морозов, Б. Покровський та ін.), вокального інтонування та висловлювання (Б. Асаф'єв, В. Васіна-Гроссман, Ву Гоулінг, К. Руч'євська, Л. Опарик, О. Тарасова та ін.) та підготовки викладачів вокалу в педагогічних університетах (Ван Лей, Ван Чень, Л. Василенко, Ло Чао, Н. Овчаренко, Пан На, Н. Толстова, Цзін Нань, Чень Люсін та ін.).

Методи дослідження. У дисертації застосовано комплекс методів, спрямованих на реалізацію поставленої мети та вирішення завдань дослідження: *теоретичні* – категоріальний аналіз, систематизація та узагальнення наукових джерел із проблем феноменології досвіду, теорії комунікації, психолого-педагогічних аспектів спілкування, діалогічних засад вокальної педагогіки та виконавства, інтерпретації вокальних творів у діалоговій проекції; методи наукової рефлексії та теоретичного моделювання – для розкриття сутності та розробки структури феномену художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу, критеріїв і показників їх оцінювання, методики формування зазначеного феномену; класифікація – для добору вокального репертуару за комунікативним контентом, для угруповання розподілу досліджуваних за рівнями; *емпіричні* – констатувальний і формувальний експерименти, що здійснювалися для діагностики стану художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу та для підтвердження ефективності розробленої методики на основі застосування педагогічного спостереження, анкетування, опитування, тестування та ранжування; рольових ігрових тренінгів, ментально-комунікативних карт; творчих діалогово-полілогових образно-інтонаційних та артикуляційних завдань, міні-проектів, моделювання емоцій, вербалізації емоційно-образного змісту вокального твору, масок амплуа, ідеомоторний метод, ментальних карт спілкування, герменевтичні тренінги тощо; *статистичні* – для опрацювання, порівняння результатів експериментальної роботи та підтвердження їх достовірності.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* з'ясовано сутність, зміст і компонентну структуру художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах; розроблено методику його формування на основі аксіологічного, лінгвокультурного, ментально-герменевтичного та комунікативно-компетентнісного підходів; розроблено модель методики формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах, що складається із цільового, змістового, організаційно-методичного та результативного блоків; розкрито загальнопедагогічні принципи (цілісності, гуманізації, діалогу, співтворчості, емпатійності, рефлексійності), що стали основою вибору та обґрунтування методичних принципів (гармонізація виконавсько-інтерпретаційного, емпатійно-почуттєвого та методично-інтенціонального векторів у роботі над художньо-комунікативною проекцією вокального твору; врахування почуттів та уявлень іншого у творчому виконавському діалозі; поєднання проникнення в образ героя та рефлексії власного відчуття його світоглядних уявлень, діалогічно-спрямованого добору вокального репертуару); педагогічні умови

формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах (стимулювання позитивної мотивації до художньої комунікації у вокально-виконавській та вокально-педагогічній проєкціях фахової підготовки майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах; активізація комунікативно-перцептивної позиції викладача вокалу на основі об'єктивації емпатійних, рефлексивних, емоційно-саморегулятивних умінь у вокально-викладацькому процесі; створення художньо-комунікативного середовища вокально-освітнього процесу засобами технологій мистецької інноватики; визначено критерії, показники та рівні сформованості художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах; експериментально перевірено ефективність методики формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах.

Удосконалено наукові уявлення про сутність категорії «досвід» у мистецько-педагогічних дослідженнях; організаційно-методичне забезпечення вокальної підготовки магістрів музичного мистецтва у педагогічних університетах.

Конкретизовано художньо-комунікативну сутність вокального мистецтва, його полікультурні, аксіологічні, комунікативні функції; уточнено сутність поняття «художньо-комунікативний досвід», особливості фахової підготовки майбутніх викладачів вокалу у педагогічних університетах.

Подальшого розвитку набули компетентнісна парадигма мистецької освіти, об'єктивація процесу формування художнього досвіду майбутнього вчителя музичного мистецтва як системи спеціально організованих форм, принципів та педагогічних умов.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що матеріали дисертаційної роботи можуть бути застосовані в процесі підготовки магістрів спеціальності 025 – Музичне мистецтво, зокрема за вибором спеціалізації «Сольний спів» та «Методика викладання музичних дисциплін. Вокал» у таких дисциплінах, як «Курс виконавської вокальної майстерності», «Методика викладання вокалу», «Ансамблевий спів», «Асистентська практика». Методичні конструкти системи (педагогічні умови, методи, організаційні форми) можуть бути застосовані для розробки навчальних планів, освітніх програм, методичних порад вокальної підготовки студентів різних типів освітніх закладів.

Отримані в ході дослідження результати можуть бути використані в процесі вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема в класі постановки голосу, у концертмейстерському класі, під час педагогічної практики. Результати дослідження мають полікультурну художньо-освітню лінію, оскільки застосовують різні вокальні школи, що розширює вокально-педагогічну та методичну компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва та майбутніх викладачів вокалу.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1569 від 02.07.2018 р.), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 3149/24 від

07.12.2018 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07-10/1915 від 10.12.2018 р.).

Апробацію отриманих результатів дослідження здійснено в формі виступів і доповідей на міжнародних конференціях: «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2016), «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2016, 2017, 2018), «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017), «Стратегії підвищення якості мистецької освіти в контексті змін сучасного соціокультурного простору» (Одеса, 2017), «Мистецький освітній простір у контексті формування сучасної парадигми освіти» (Кропивницький, 2017), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2017), «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття» (Київ, 2018), «Мистецтво у нелінійному просторі» (Тернопіль, 2018); на засіданнях кафедри музичного мистецтва і хореографії ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Публікації. Основні теоретичні положення та отримані результати дослідження висвітлено у 11 публікаціях автора, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому зарубіжному виданні, 5 праць апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел до кожного розділу (314 найменування, з них 16 – іноземними мовами), загальних висновків, додатків. Повний обсяг дисертації – 243 сторінки, основний зміст викладено на 178 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; вказано методологічні та теоретичні основи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; наведено дані щодо впровадження та апробації результатів дисертації, публікацій, структури та обсягу дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні основи дослідження художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах»** розкрито феноменологію досвіду в художньо-комунікативній проекції, визначено сутність художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах, розроблено його компонентну структуру з виокремленням функціональних аспектів кожного компоненту.

У сучасному соціокультурному просторі феномен «комунікація» визнаний таким, що дозволяє вирішити актуальні проблеми відносно впровадження інформаційно-регулятивних, організаційно-інноваційних технологій у різні галузі професійної діяльності. Феномен «комунікації» застосовуються як у технологічно-інформаційному, вокально-педагогічному, так і в художньо-інтерпретаційному напрямках підготовки майбутніх викладачів вокалу.

Аналіз наукових джерел з мистецької освіти показав, що в її науковому дискурсі застосовують словосполучення «художньо-комунікативний» у поєднанні з іншими поняттями, що позначають певні явища та підструктури фахової підготовки, при здійсненні обговорення інтерпретації образу твору, подання та сприйняття художньої інформації, обміну думками. До таких відносяться: художньо-комунікативні вміння (Л. Василевська-Скупа, Ю. Волкова, С. Грозан, І. Сипченко та ін.), художньо-комунікативна компетентність (О. Попков, Є. Проворова, Се Фан та ін.), художньо-комунікативна культура (Ван Яцзюнь, А. Зайцева, О. Рудницька та ін.), художньо-комунікативний досвід (О. Реброва, У Хуймін та ін.).

На основі аналізу наукових досліджень з'ясовано, що більшість із наведених явищ і феноменів, конструктів та атрибутів професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва стосовно їх кваліфікованих дій у художньо-комунікативних процесах, досліджуються глибоко та ефективно. Водночас найвідповіднішим до нормативних вимог щодо компетентного фахівця розглядається феномен «досвіду». Стосовно підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та викладачів музичних дисциплін в педагогічних університетах, досвід розглядається як конгломерат, що сполучає у собі такі атрибути фахової підготовки, як: художньо-комунікативні знання, уміння, здатність їх застосовувати; сформовану художньо-комунікативну культуру, яка має специфічні ознаки, відповідні профілю спеціальності та домінуючому виду фахової музично-виконавської діяльності. Це стосується і майбутніх викладачів вокалу. На основі зазначеного у дослідженні застосовано поняття «художньо-комунікативний досвід».

Феноменологічний аналіз поняття «художньо-комунікативний досвід» показав його спорідненість із категоріями «досвід», «комунікація», «художньо-комунікативний процес». Зазначені процесуальні особистісно-культурні явища розглядаються в багатьох науках, в яких представлено й категоріальний аспект досвіду, комунікацій, спілкування та художньо-комунікативні процеси. Зокрема, в філософії та естетики (В. Бичков, Н. Киященко, Д. Дьюї, Дж. Локк, О. Лаута та ін.), соціології та культурології (М. Бахтін, В. Біблера, М. Бубер, М. Каган, Г. Лассуель, Н. Луман, Т. Парсонс та ін.), психології та педагогіки (К. Абульханова-Славська, Л. Виготський, В. Кан-Калік, О. Козлова, О. Лактіонов, М. Холодна та ін.), професійній галузі, зокрема в мистецькій освіті (Ван Яцзюнь, А. Зайцева, І. Зязюн, О. Лобова, Г. Ніколаї, О. Олексюк, О. Попков, Н. Попович, М. Прищак, Є. Проворова, О. Реброва, О. Устименко-Косоріч та ін.).

На основі аналізу феноменології та категорії досвіду досліджено еволюцію розуміння та тлумачення його від духовних констант, зв'язаних з процесами пізнання та розуміння (Арістотель, Р. Декарт, Демокрит, Дж. Локк, І. Кант, М. де Монтень, Платон та ін.), переживання й проживання життєвих проблемних ситуацій (Ч. Пірс, В. Квайн, Р. Рорті) до прагматики досвіду як сукупності емоцій, практики, рефлексії (Дж. Дьюї), що дозволило науково відрефлексувати його різні кліше вже у сучасних концепціях теорії досвіду (О. Лактіонов, М. Мінаков, О. Павлова, О. Реброва, М. Холодна та ін.).

Методом теоретичного узагальнення констатовано, що феномен комунікації сполучається з процесами спілкування, подачі та сприйняття інформації (М. Каган, Г. Лассуель, Н. Луман, Т. Парсонс, К. Черрі, Е. Левінас (E. Levinas), Ю. Хабермас (J. Habermas), К. Шеннон та ін.). Разом з тим, на відміну від спілкування, процес комунікації та формування комунікативного досвіду зумовлено сучасними інформаційними технологіями (ІКТ). Зазначено, що мовно-інформаційний конструкт взагалі регулює процес набуття досвіду особистості діяти та спілкуватися у сучасному соціокультурному просторі, зокрема, професійному. Символи, знаки, мовні атрибути, як вербальні так і невербальні, становлять ресурс комунікативних практик та накопичення відповідного досвіду на основі сприйняття та розуміння інформації, зокрема й художньої (О. Заболотна, М. Каган, Ю. Лотман, С. Раппопорт, С. Шип та ін.).

Доведено, що цілеспрямоване застосування мови мистецтва, її атрибутів (знаків, символів тощо), як засобів художньої комунікації, активізує художньо-комунікативний ресурс особистості (її комунікативні уміння, компетенції, культуру тощо) під час інтерпретаційно-творчих процесів (Ван Яцзюнь, А. Зайцева, О. Рудницька, У Хуймін та ін.). Поступово накопичуються кількісні показники художньо-комунікативного контенту фахової діяльності, які формують якісне утворення – художньо-комунікативний досвід особистості.

Феноменологію художньо-комунікативного досвіду обґрунтовано на основі таких констант: досвід, який інтерпретовано в роботі як поступове накопичення знань про світ у всіх його проявах у життєдіяльності людини, в його здатності духовного осягнення емоційних, раціональних, ціннісних аспектів буття, що формує в пам'яті уявлення і регулюють діяльність та поведінку особистості; комунікація, яку визначено як засіб отримання знань, осмислення емоційних реакцій на інформацію про різноманітні аспекти життя і буття, як шлях передачі отриманої інформації, своїх реакцій і уявлень іншим; художньо-комунікативний процес, який тлумачено як спосіб передачі знань про світ і буття, дій і вчинків мовою мистецтва.

На основі категоріального аналізу та теоретичних узагальнень встановлено, що художньо-комунікативний досвід є особистісним утворенням пролангованого характеру, що зумовлює його процесуальність і результативність в освоєнні художніх знань, опануванні емоційними реакціями та ставленням, що пов'язані зі сприйняттям мистецтва, кристалізації на їх основі ціннісних орієнтацій, умінь і практики їх застосування в різноманітних формах художньо-комунікативного процесу.

Відповідно до фахової підготовки майбутніх викладачів вокалу застосування означеного поняття зумовило врахування специфіки музично-виконавської діяльності та умов набуття фахових знань студентами в педагогічних університетах. У роботі художньо-комунікативний досвід майбутніх викладачів вокалу інтерпретовано як фахову інтегровану якість, що характеризується процесуальністю і результативністю засвоєння студентами вокального мистецтва на рівні виконання і викладання та реалізується у двох проекціях: опосередкованого спілкування через вокальний твір з учасниками його творення

(композитором, поетом, виконавцями, слухачами), як голографічна форма художньої комунікації; безпосереднього спілкування зі слухачами або студентами щодо вокального твору, як лінійна форма діалогової міжособистісної комунікації. Набуття означеного досвіду в педагогічних університетах характеризується синтезом виконавської та педагогічної діяльності.

На основі методу теоретичного моделювання розроблено компонентну структуру художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу у складі інтенціонального, ментального, перцептивного та інтерактивного компонентів.

Інтенціональний компонент містить такі елементи: комунікативно-потребовий, який передбачає наявність мотивації майбутніх викладачів вокалу до спілкування, передачі власного досвіду виконання творів; ціннісно-смысловий, що зумовлений ціннісним ставленням студентів до художньо-комунікативних дій шляхом обговорення смислу твору, його інтерпретацію тощо.

Функції: цільова (забезпечує постановку цілей та завдань процесу набуття означеного досвіду через усвідомлення своїх потреб, прагнень, мотивів та ціннісної основи художньо-комунікативної діяльності); орієнтаційна (спрямовує до свідомого вибору шляху самовдосконалення завдяки переконаності студентів в особистісній та суспільній значущості майбутньої професійної діяльності); аксіологічна (відповідає за ціннісно-смыслову основу формування художньо-комунікативного досвіду).

Ментальний компонент містить такі елементи: інтелектуально-рефлексивний, заснований на рефлексії розумових процесів, які супроводжують комунікативний процес та художньо-комунікативні дії; інтерпретаційно-семантичний, забезпечує наявність інтонаційно-мовного, музично-семантичного тезаурусу студентів.

Функції: когнітивна (спрямована на ефективність пізнавальної діяльності за розвиток ментальних ресурсів студентів); управлінська (передбачає стратегічне усвідомлене керування ментальними ресурсами,) рефлексивна (сприяє розвитку рефлексивних якостей студентів, їх самооцінки, самоконтролю, саморегуляції); креативна (забезпечує вирішення нормативних завдань у регламентованих та нерегламентованих виконавських та педагогічних ситуаціях).

Перцептивний компонент включає якість сприйняття музичного твору через емоційну сферу особистості. До його елементів віднесено: емоційно-почуттєвий, спрямований на розвиток емоційної та почуттєвої сфер особистості для забезпечення суб'єкт-суб'єктного комунікативного процесу та художньої комунікації (з твором мистецтва, з композитором, з поетом); ідентифікаційно-емпатійний, заснований на якостях та вміннях усвідомлювати образ героя, відчувати стан іншої людини, з якою ведеться спілкування, обмін думками.

Функції: емоційна (забезпечує формування здатності до музичного переживання через оволодіння музичними емоціями); емпатійна (спрямовує до розвитку музичної емпатії завдяки вживанню в художній образ музичного твору); ідентифікаційна (формує здатність до ототожнення себе з іншими).

Інтерактивний компонент заснований на дієвих аспектах художньої комунікації, в яких майбутній викладач вокалу стає ініціатором та організатором

художньо-комунікативної ситуації. До елементів означеного компонента віднесено: функціонально-корегуючий, який передбачає здатність особистості до гнучкого застосування художньо-комунікативного діалогу у різних видах виконавсько-педагогічного процесу; організаційно-діалоговий, що сприяє набуттю компетентностей організації або створення художньо-комунікативної ситуації у формах творчого діалогу/полілогу.

Функції: організаційна (забезпечує організацію суб'єкт-суб'єктної комунікації та діалогової взаємодії на різних рівнях); співтворча (спрямовує до переосмислення художнього образу вокального твору та перетворення авторського задуму у відповідності до особистісно-ціннісних особливостей власних уяви та уявлення про образ); діалогічна (передбачає наявність ансамблевої взаємодії з партнером чи партнерами, з концертмейстером або диригентом оркестру); корегувальна (формує здатність до саморегуляції та корегування сценічної поведінки майбутніх викладачів вокалу через урахування зворотнього зв'язку зі слухацькою аудиторією).

Таким чином, у розділі уточнено феноменологію художньо-комунікативного досвіду, дано визначення художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу у педагогічних університетах, побудовано його структуру та визначено функції кожного компоненту.

У другому розділі **«Методичне забезпечення процесу формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах»** представлено методологічну основу (наукові підходи та педагогічні принципи), модель методики формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах, що складається з цільового, змістового, організаційно-методичного, результативного блоків.

На основі визначення факторів ціннісного ставлення до художнього спілкування, розуміння цінностей культури було визначено аксіологічний підхід; на основі усвідомлення засобів мовної виразності вокального співу визначено лінгвокультурний підхід; враховуючи фактор розуміння іншого під час спілкування, отримання та переробки художньої інформації, її тлумачення, що потребує активних когнітивних процесів, було обрано ментально-герменевтичний підхід; на основі актуальності компетентнісної парадигми в освіті та її спрямування на комунікацію, автономність та відповідальність майбутнього фахівця, було обрано комунікативно-компетентнісний підхід як генералізований.

Зазначені підходи зумовили вибір педагогічних принципів: цілісності, гуманізації, діалогу, співтворчості, емпатійності, рефлексивності.

Метод теоретичного моделювання дозволив розробити чотири складноструктуровані блоки методики: цільовий, що спрямований на визначення мети, завдань методики, котрі ґрунтуються на визначених факторах та обраних відповідно ним наукових підходах; змістовий, що містить перелік знань, вибір вокального репертуару з яскраво вираженим художньо-комунікативним контентом, дисципліни фахової підготовки, змістова основа яких уможливорює формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу; методичні принципи, що уможливлюють об'єктивацію

змістових складників: гармонізація виконавсько-інтерпретаційного, емпатійно-почуттєвого та методично-інтенціонального векторів у роботі над художньо-комунікативною проекцією вокального твору; врахування почуттів та уявлень іншого у творчому виконавському діалозі; поєднання проникнення в образ героя та рефлексії власного відчуття його світоглядних уявлень; діалогічно спрямованого відбору вокального репертуару; організаційно-методичний, що включає визначені організаційні форми, педагогічні умови, методи та етапі запровадження експериментальної методики; результативний, який включає критерії, показники оцінювання рівнів сформованості художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу та спрямовують на підвищення статистично виявлених кількісних характеристик.

Центральною ланкою організаційно-методичного блоку є педагогічні умови формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу у педагогічних університетах обрано: стимулювання позитивної мотивації до художньої комунікації у вокально-виконавській та вокально-педагогічній проекціях фахової підготовки майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах; актуалізація комунікативно-перцептивної позиції майбутнього викладача вокалу на основі об'єктивації емпатійних, рефлексійних, емоційно-саморегулятивних умінь у вокально-викладацькому процесі; створення художньо-комунікативного середовища вокально-освітнього процесу засобами технологій мистецької інноватики.

У роботі запропоновано чотири групи методів для формування досліджуваного феномену у педагогічних університетах.

Перша група включає методи стимулювання художнього спілкування, створення комфортної комунікативної атмосфери на заняттях, спонукання до співтворчості, мотивування діяльності щодо формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу, зокрема методи: емоційної афіліації (зараження) поєднаний з методом педагогічного показу, включення у ситуації успіху (О. Белкін, В. Луценко); асоціацій, ігрові методи, комплексного моделювання педагогічно вмотивованої комунікативної компетентності (M. Celce-Murcia, Z. Dornyei, S. Thurrell), інтерперсональний метод моделювання перцептивно-об'єктивованої педагогічної турботи (PPC) (K. Wentzel).

Друга група містить методи розвитку ментальних ресурсів майбутніх викладачів вокалу, а саме: поетапного розвитку інтерпретаційних умінь (О. Рудницька), аксіологічного та герменевтичного аналізу музичного тексту (О. Щербакова), міні-проектів; смарт-метод кооперативного навчання (CL) (R. Gillies, M. Boyle).

Третя група методів спрямована на формування здатності до музичного переживання художньої інформації, закодованої у тексті вокального твору. Передбачено такі методи: моделювання емоцій та емоційних станів (Є. Проворова, Є. Петрушин), емоційного відгуку на переживання та поведінку ліричного героя вокального твору, вербалізації емоційно-образного змісту вокального твору, щоденник рефлексії, активізації музичних переживань засобами різних видів мистецтва.

Четверта група методів покликана сформувати акторські та інтерактивні вміння, уміння емоційної саморегуляції. Серед них: емоційно-драматургічного перевтілення, масок амплуа, ідеомоторний метод, ментальних карток спілкування, дихальні та медитативні техніки.

Формами організації процесу формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу у педагогічних університетах обрано: індивідуальні заняття з дисциплін «Курс виконавської вокальної майстерності», групова форма на заняттях з дисципліни «Теорія і методика викладання музичних дисциплін у вищій школі», «Вокальний ансамбль», участь у музично-театральних виставах, концертно-виконавська практика, вокально-інтерактивні, ментально-комунікативні, образно-трансформаційні форми, індивідуальні та групові міні-проекти. Означену модель представлено на рисунку 1.

Таким чином, у розділі обґрунтовано методологічну основу формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу у педагогічних університетах.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка методики формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах»** представлено результати констатувального і формувального експериментів та їх порівняння; визначено критерії, показники та рівні сформованості художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах; наведено статистичні дані щодо підтвердження ефективності запропонованої методики.

Теоретичне моделювання забезпечило розробку критеріїв та показників оцінювання сформованості художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах.

Іntenціональний компонент оцінювався мотиваційним критерієм із показниками: наявність та усвідомлення потреби у комунікативному досвіді; орієнтація на ціннісно-смісловий контент комунікації у вокально-викладацькому процесі; ментальний компонент оцінювався когнітивним критерієм із показниками: гнучкість та адекватність самооцінки та самоконтролю в діалогово-полілогових вокально-викладацьких ситуаціях; розуміння лігва-інтонаційної атрибутики вокальної мови, її смислового контексту в інтерпретації творів; перцептивний компонент оцінювався емотивним критерієм із показниками: розвиненість співчуття та щирість емоційних станів під час вокально-комунікативної взаємодії; уміння ідентифікувати себе з іншим (героєм, співрозмовником, автором твору); інтерактивний компонент оцінювався діяльнісним критерієм із показниками: уміння корегувати та управляти комунікативною ситуацією в різних рольових диспозиціях; здатність створювати продуктивно-творчий діалог у вокально-виконавському та освітньому процесі.

Узагальнення отриманих на констатувальному етапі даних дозволило виявити рівні сформованості сформованості художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу: високий – комунікативно-творчий (7,5%, що становить 3 особи), середній – нормативно-компетентнісний (45%, що становить 18 осіб), низький – діалогово-ситуативний (47,5 %, що становить 19 осіб).

Рис. 1. Модель методики формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах.

Апробація експериментальної методики здійснювалась у перебігу трьох етапів формувального експерименту: пропедевтичного (настановного), основного (особистісно-накопичувального), підсумкового (автономно-перетворювального).

Продевтичний (настановний) етап – спрямований на ознайомлення з проблематикою формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу, формування теоретичної основи (базові знання, вміння), самоаналіз потреб мотивів і самооцінка своєї спроможності щодо здійснення акту художньої комунікації, розвиток ціннісного ставлення до світу музичного мистецтва, власної вокально-виконавської та вокально-педагогічної діяльності. На означеному етапі було впроваджено першу педагогічну умову – стимулювання позитивної мотивації до художньої комунікації у вокально-виконавській та вокально-педагогічній проєкції фахової підготовки майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах. Основний етап (особистісно-накопичувальний) – спрямований на формування позитивної мотивації майбутніх викладачів вокалу здійснювати акт художньої комунікації у вокально-виконавській та вокально-педагогічній діяльності завдяки розширенню ерудиції у цій сфері, усвідомленню значущості майбутньої професії, актуалізації пізнавальних мотивів та формування художньо-комунікативних компетентностей. На означеному етапі впроваджено другу педагогічну умову – актуалізація комунікативно-перцептивної позиції викладача вокалу на основі об'єктивації емпатійних, рефлексивних, емоційно-саморегулятивних умінь у вокально-викладацькому процесі. Підсумковий етап (автономно-перетворювальний) спрямований на перевірку та закріплення набутих знань, умінь та набуття власне художньо-комунікативного досвіду майбутніми викладачами вокалу шляхом запровадження третьої педагогічної умови – створення художньо-комунікативного середовища вокально-освітнього процесу засобами технологій мистецької інноватики.

За результатами формувального експерименту в експериментальній групі кількість досліджуваних середнього рівня збільшилася з 45% (18 осіб) до 70% (28 осіб), низький рівень впав до 10% (4 особи), а високий зріс до 20% (8 осіб). Натомість у контрольній групі результати були низькими: до високого рівня віднесено 10% (4 особи), до середнього 47,5% (19 осіб), до низького 42,5% (17 осіб). Перевірка результатів за критерієм Фішера показала, що $\phi^*_{\text{емп.}} = 3.475$, що підтверджує достовірність отриманих результатів.

Порівняльні результати представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльні результати формувального експерименту

Рівні	ЕГ				КГ			
	До початку		Наприкінці		До початку		Наприкінці	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
Високий	3	7,5	8	20	3	7,5	4	10
Середній	18	45	28	70	18	45	19	47,5
Низький	19	47,5	4	10	19	47,5	17	42,5

Отже, у результаті проведеної дослідно-експериментальної роботи щодо формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах визначено критерії, показники й рівні сформованості та подано динаміку досліджуваного явища.

У дисертаційній роботі представлено теоретичне обґрунтування та нове експериментально перевірене вирішення проблеми формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах. Отримані результати, що підтвердили вирішення усіх завдань та досягнення мети, дали підстави дійти таких **висновків**:

1. Уточнено сутність категорій «досвід» та «комунікації» у психолого-педагогічній і художньо-комунікативній проекціях. З'ясовано, що категорії «досвід» і «комунікація» мають значну кількість наукових тлумачень, що зумовлено універсальним змістом його використання в науковому обігу. Зазначено, що поняття «досвід» розкриває духовну практичну складову діяльності особистості, смислоутворювальний та праксеологічний конструктив життєтворчості»; термін «комунікації» характеризує як технологічний засіб подачі інформації, так і складно-структурований процес обміну думками та усвідомлення інформації.

До наукового тезаурусу введено поняття «художньо-комунікативний досвід», яке інтерпретовано як особистісне утворення пролангованого характеру, що зумовлює його процесуальність і результативність в освоєнні художніх знань, опануванні емоційними реакціями та ставленням, що пов'язані зі сприйняттям мистецтва, кристалізації на їх основі ціннісних орієнтацій, умінь і практики їх застосування в різноманітних формах художньо-комунікативного процесу.

2. З'ясовано сутність художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах. В основу художньо-комунікативного досвіду покладено три взаємопов'язані константи: досвід, як поступове накопичення знань про світ у всіх його проявах у життєдіяльності людини, в його здатності духовного осягнення емоційних, раціональних, ціннісних аспектів буття, що формує в пам'яті уявлення, котрі регулюють діяльність і поведінку особистості; комунікації, як засіб отримання знань, осмислення емоційних реакцій на інформацію про різноманітні аспекти життя і буття, як шлях її передачі, а також своїх реакцій і уявлень іншим; художньо-комунікативний процес, як шлях передачі знань про світ і буття, їх переживань і оцінок, дій і вчинків, що ними обумовлені, котрі передаються засобами мови мистецтва.

Обґрунтовано компонентну структуру художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу, яка складається з таких компонентів: інтенціональний (з елементами: комунікативно-потребовий та ціннісно-смісловий); ментальний (з елементами: інтелектуально-рефлексійний та інтерпретаційно-семантичний); перцептивний (з елементами: емоційно-почуттєвий та ідентифікаційно-емпатійний); інтерактивний (з елементами: функціонально-корегуючий та організаційно-діалоговий).

Доведено, що у педагогічних університетах означений феномен формується на основі специфіки вокальної викладацької діяльності учасників художньо-комунікативного процесу (учні, студенти), у різних формах освітнього процесу (уроки вокалу, уроки музичного мистецтва, заняття в ансамблях тощо).

3. Розроблено методику формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах на основі комплексу методологічних підходів (аксіологічного, лінгвокультурного, ментально-герменевтичного та комунікативно-компетентнісного) і педагогічних принципів (цілісності, гуманізації, діалогу, співтворчості, рефлексійності емпатійності).

Розробка моделі методики відбувалась відповідно до чотирьох взаємозв'язаних блоків: цільового, змістового, організаційно-методичного, результативного. Цільовий блок конкретизує мету та завдання методики. Змістовий – визначає зміст умінь та художньо-комунікативного контенту вокального репертуару, що обирається на основі методичних принципів: гармонізація виконавсько-інтерпретаційного, емпатійно-почуттєвого та методично-інтенціонального векторів у роботі над художньо-комунікативною проекцією вокального твору; врахування почуттів та уявлень іншого у творчому виконавському діалозі; поєднання проникнення в образ героя та рефлексії власного відчуття його світоглядних уявлень; діалогічно-спрямованого відбору вокального репертуару.

Методично-організаційний блок включає педагогічні умови формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу у педагогічних університетах та методів їх реалізації.

Обґрунтовано та перевірено ефективність таких педагогічних умов: стимулювання позитивної мотивації до художньої комунікації у вокально-виконавській та вокально-педагогічній проекціях фахової підготовки майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах; актуалізація комунікативно-перцептивної позиції викладача вокалу на основі об'єктивації емпатійних, рефлексивних, емоційно-саморегулятивних умінь у вокально-викладацькому процесі; створення художньо-комунікативного середовища вокально-освітнього процесу засобами технологій мистецької інноватики. Методи, що їх реалізують, класифіковано у чотири групи: методи стимулювання художнього спілкування; методи розвитку ментальних ресурсів майбутніх викладачів вокалу; методи формування здатності до музичного переживання художньої інформації; методи формування спеціальних художньо-комунікативних умінь та досвіду їх застосування.

4. Визначено критерії, показники та рівні сформованості художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах. Оцінено сформованість інтенціонального компоненту за допомогою мотиваційного критерію із показниками: наявність та усвідомлення потреби у комунікативному досвіді; орієнтація на ціннісно-смісловий контент комунікації у вокально-викладацькому процесі; ментального компоненту за когнітивним критерієм із показниками: гнучкість та адекватність самооцінки та самоконтролю в діалогово-полілогових вокально-викладацьких ситуаціях; розуміння лігва-інтонаційної атрибутики вокальної мови, її смислового контексту

в інтерпретації творів; перцептивного компоненту за емотивним критерієм із показниками: розвиненість співчуття та щирість емоційних станів під час вокально-комунікативної взаємодії; уміння ідентифікувати себе з іншим (героєм, співрозмовником, автором твору); інтерактивного компоненту за діяльнісним критерієм із показниками: уміння корегувати та управляти комунікативною ситуацією в різних рольових диспозиціях; здатність створювати продуктивно-творчий діалог у вокально-виконавському та освітньому процесі.

Визначено рівні сформованості художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу за кількісними та якісними характеристиками: високий – комунікативно-творчий, середній – нормативно-компетентнісний, низький – діалогово-ситуативний.

5. Експериментально перевірено ефективність методики формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах. Перевірка ефективності розробленої методики здійснювалась поетапно: пропедевтичний (настановний) – має ознайомчий функціональний смисл; основний (особистісно-накопичувальний) – спрямований на активне накопичення досвіду; підсумковий (автономно-перетворювальний) – передбачає вільне застосування майбутніми викладачами вокалу набутого художньо-комунікативного досвіду (знань, умінь їх використовувати, здатностей до активних асистентських, виконавських, ансамблевих форм організації освітнього процесу), що стимулювало їхню художньо-комунікативну автономність, винахідливість та переконливість.

Ефективність розробленої методики підтверджена отриманими та перевіреними результатами: в ЕГ збільшення осіб високого рівня у кількісних позиціях – з 7,5% до 20%, середнього рівня – з 45% до 70%; зменшення осіб низького рівня з 47,5% до 10%. Результати КГ: збільшення осіб високого рівня – з 7,5% до 10%; середнього рівня – з 45% до 47,5%, низького рівня – зменшення з 47,5% до 42,5%.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах. Подальші наукові розвідки можуть бути спрямовані на розробку методик формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва на основі врахування специфіки домінуючої фахової підготовки, зокрема інструментальної за видами виконавства.

Основні результати дослідження висвітлено в таких працях автора

Статі у наукових фахових виданнях України

1. Мен, Сіан. (2017). Організація художньо-комунікативного досвіду студента-вокаліста як педагогічна проблема. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*, 22 (27), 2, 140–145.

2. Мен, Сіан. (2018). Художньо-комунікативний досвід майбутніх викладачів вокалу: категоріальний аналіз поняття. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 167, 195–198.

3. Мен, Сіан. (2018). Структура художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6 (80), 198–207.

4. Мен, Сіан. (2018). Ментальні ресурси формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу. *Актуальні питання мистецької освіти і виховання*, 1 (11), 114–121.

5. Мен, Сіан. (2018). Модель формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу у педагогічних університетах. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 4 (123), 52–57.

Стаття в науковому зарубіжному виданні

6. Мен, Сіан. (2018). Діагностика рівня сформованості художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокального мистецтва. *The scientific heritage*, 29, 3, 16–18.

Праці апробаційного характеру

7. Мен, Сиан. (2016). Феномен коммуникации в проекции педагогики искусства. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії: матеріали XXVIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Переяслав-Хмельницький, 63–65. Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/uk/art/3290>.

8. Мен, Сиан. (2016). Художественно-коммуникативный опыт будущего учителя музыки в контексте компетентностного подхода. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства: матеріали II Міжнародної конференції молодих учених та студентів*, 1. Одеса, 120–122.

9. Мен, Сіан. (2017). Теоретичні основи осмислення структури художньо-комунікативного досвіду педагога-вокаліста. *Стратегії підвищення якості мистецької освіти в контексті змін сучасного соціокультурного простору: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*, Одеса, 55–57.

10. Мен, Сиан. (2017). Педагогические принципы работы в вокальном классе по отбору репертуара в контексте организации художественно-коммуникативного опыта. *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі: матеріали III Міжнародного конгресу*. Одеса, 313–314.

11. Мен, Сіан. (2018). Критерії оцінювання рівня сформованості художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства: матеріали та тези IV Міжнародної конференції молодих учених та студентів*, 2. Одеса, 75.

Мен Сіан. Методика формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2019.

Дисертація є комплексним дослідженням у галузі теорії та методики музичного навчання щодо проблеми формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах. Уточнено сутність категорій «досвід» та «комунікації» у психолого-педагогічній і художньо-комунікативній проекціях. З'ясовано сутність і структуру художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах. Розроблено методику формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах. Визначено критерії, показники та рівні сформованості художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах. Експериментально перевірено ефективність методики формування художньо-комунікативного досвіду майбутніх викладачів вокалу в педагогічних університетах.

Ключові слова: методика, формування, досвід, комунікація, художньо-комунікативний досвід, майбутні викладачі вокалу, педагогічний університет.

Men Xiан. Methodology of formation of artistic-communicative experience of future vocal teachers at pedagogical universities. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренка. – Сумы, 2019.

Диссертация является комплексным исследованием в области теории и методики музыкального обучения по проблеме формирования художественно-коммуникативного опыта будущих преподавателей вокала в педагогических университетах. Уточнена сущность категорий «опыт» и «коммуникации» в психолого-педагогической и художественно-коммуникативной проекциях. Выяснено сущность и структуру художественно-коммуникативного опыта будущих преподавателей вокала в педагогических университетах. Разработано методику формирования художественно-коммуникативного опыта будущих преподавателей вокала в педагогических университетах. Определены критерии, показатели и уровни сформированности художественно-коммуникативного опыта будущих преподавателей вокала в педагогических университетах. Экспериментально проверено эффективность методики формирования художественно-коммуникативного опыта будущих преподавателей вокала в педагогических университетах.

Ключевые слова: методика, формирование, опыт, коммуникация, художественно-коммуникативный опыт, будущие преподаватели вокала, педагогический университет.

Men Xiан. Methodology of formation of artistic-communicative experience of future vocal teachers at pedagogical universities. – On the rights of manuscript.

Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.02 – theory and methods of musical education. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2019.

The thesis is a comprehensive study in the field of theory and methods of musical education on the problem of forming artistic-communicative experience of future vocal teachers at pedagogical universities.

The essence of the categories “experience” and “communication” in the psychopedagogical and artistic-communicative projections is specified. The concept of “artistic-communicative experience” has been introduced to the scientific thesaurus.

The essence of artistic-communicative experience of future vocal teachers at pedagogical universities is found out. The component structure of artistic-communicative experience of future vocal teachers, which consists of intentional, mental, perceptive, and interactive components, is substantiated.

The methodology of formation of artistic-communicative experience of future vocal teachers at pedagogical universities is developed on the basis of a set of methodological approaches and pedagogical principles in accordance with four interconnected units: target, content, organizational-methodological, and result. The efficiency of pedagogical conditions has been substantiated and verified: stimulation of positive motivation to artistic communication in vocal-performing and vocal-pedagogical projections of professional training of future vocal teachers at pedagogical universities; actualization of the communicative-perceptive position of a vocal teacher on the basis of objectification of empathic, reflexive, emotional and self-regulating abilities in the vocal teaching process; creation of artistic-communicative environment of vocal-educational process by means of technologies of artistic innovation. The methods that implement them are classified into four groups: methods of stimulating artistic communication; methods of development of mental resources of future vocal teachers; methods of forming the ability to musical experience of artistic information; methods of forming special artistic-communicative skills and experience of their application.

The criteria, indicators and levels of formation of artistic-communicative experience of future vocal teachers at pedagogical universities are determined. The levels of formation of artistic-communicative experience of future vocal teachers are singled out: high – communicative-creative, medium – normative-competence, low – dialogical-situational.

The effectiveness of the methodology of forming artistic-communicative experience of future vocal teachers at pedagogical universities has been experimentally tested and proved.

Key words: methodology, formation, experience, communication, artistic-communicative experience, future vocal teachers, pedagogical university.

Підписано до друку 07.05.2019 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.